

PRIKAZI KNJIGA I ČASOPISA

Boner Felters: KRILA MIRA

Nikad se toliko nije pisalo o strategiji i nikad toliko konkretno kao danas. Do Prvog svetskog rata to je bio isključiv rezervat vojnika. Oni su o tome raspravljali u stručnoj štampi apstraktno i uopšte, daleko od svakog konkretnog ratnog slučaja, dok su stvarne ratne planove brižljivo čuvali u kasama generalštabova i često ih krili čak i od svojih vlada. Između dva rata javnost počinje da se sve više interesuje za vojne poslove, a vlade za rad generalštabova. Danas su konkretna strategiska pitanja predmet oštrih polemika u parlamentima i štampi. Jedna takva polemična knjiga je i ova Feltersova.¹⁾

Odmah ćemo reći da general Felters lomi svoja koplja za neosporni prioritet vazduhoplovstva između tri vida američke oružane sile, dakle, na štetu vojske i mornarice, a za interkontinentalnu strategisku avijaciju koja, tobože, jedina može da reši budući rat između Zapada i Istoka, i to jedino na pravcu Moskva — Njujork i obratno. To nije ništa novo — čudno je samo to da se za takvu strategisku koncepciju, koja potiskuje kopnenu vojsku u drugi red, zalaže baš general vojske (u penziji). Međutim, mnogi njegovi argumenti su novi, crpeni među najnovijim tekovinama ratne tehnike.

Piščeva je osnovna pretpostavka — mogli bismo je nazvati i postulatom jer je ne dokazuje — da su SAD, upravo njihova industrija, glavna prepreka Sovjetima na putu ka svetskoj dominaciji i da su oni u mogućnosti da je unište atomskim napadom. To treba da učine neki novi ruski bombarderi, *Tipa-31*, kako ih naziva pisac, koji su nešto manji od američkih *B-36*, ali sa svojih šest mlaznih motora mogu dostići svaki cilj u SAD i vratiti se nazad bez popune goriva. A atomskih

bombi Sovjetski savez ima, navodno; dovoljno. Pisac navodi da ih je krajem 1952 SSSR imao 150, ali nam ne otkriva odakle je dobio te podatke.

Sasvim je prirodno to što je pisac sa te platforme oštro kritikovao Trumanovu doktrinu obuzdavanja koja traži »budnu primenu protivsile na nizu stalno promenljivih geografskih i političkih tačaka prema promenama i manevrima sovjetske politike«. Istočno od Sovjetskog Saveza, u Koreji, takva je strategiska doktrina dovela do toga — kaže pisac, da je Kini dat predah (primirje), kako bi, uz pomoć Sovjetskog Saveza, mogla stvoriti prvoklasnu vazдушnu silu, i to baš u trenutku kada bi je neograničena vazдушna ofanziva bacila na kolena. Na Severu, u oblasti Arktika, ne postoji nikakva mogućnost obuzdavanja, na Jugu takođe, gde u odbranbenom dispozitivu Zapada zjapi ogromna rupa od 6.000 milja između američkih baza u Severnoj Africi i borbenih frontova u Jugoistočnoj Aziji (misli na Indokinu i Malaju). Na Zapadu je Severoatlantski pakt nemoćan da zaustavi Ruse koji će, veruje pisac, izbiti na Atlantik za nekoliko nedelja. Neće biti vremena ni za novi Denkerk. Takvu, po njemu naopak, strategiju obuzdavanja objašnjava upornim statičkim tradicijama Pentagona koji ne može da se oslobodi ideje da se svaki rat sastoji u zauzimanju ili držanju određenih linija. Pri tome pisac ne šteti ni poznata imena — Maršala, Bredlija, Kolinsa.

Piščeva strategija je drukčija. Ona ne postavlja nikakve frontove na Rajni, nego preta napadaču odmazdom totalnog uništenja. »Najbolja odbrana Pariza i Čikaga je naša sposobnost da uništimo Moskvu«. Takva strategija odbacuje američke baze koje su na dohvatu neprijateljskih lovaca, lakih bombardera i vazdušnodesantnih trupa, drugim rečima, koje su unutar linije, povučene na 700 milja (1066

¹⁾ Bonner Felters, *Wings for Peace*, izd. Henry Regnery Co, Čikago 1953.

km), oko spoljnih granica sovjetskog bloka (sa Kinom). Prema tome, potrebno je da američka strategiska avijacija napusti svoje postojeće ili potencijalne baze u Velikoj Britaniji, Španiji, Severnoj Africi i u Srednjem Istoku, Zapadnoj Aljasci i u Japanu. Razume se, američke snage bi imale da napuste i za pisca neodbranjivu Zapadnu Evropu. Pisac računa da bi ova njegova nova strategija uštedela mnogo ljudstva američkim oružanim snagama, da bi za vazduhoplovstvo bilo potrebno 1,500.000 ljudi, a za vojsku i mornaricu (zajedno) svega 1,200.000 (sem snaga u Koreji). Za vojsku predviđa svega 10 divizija, osposobljenih za vazdušne transporte, koje bi se upućivale tamo gde bude potrebno, ali tek kad strategiska avijacija bude uništila ruski ratni potencijal, a SAD zadobile kontrolu vazduha. Strategija, zaključuje pisac, zvuči visoko, ali je ustvari prosta stvar.

*

Ovakva su gledišta bila uvek bliža republikancima nego demokratima. Trumanova je administracija stvorila ravnotežu oružanih snaga (*balance of forces*), a Ajzenhauerova daje prvenstvo vazduhoplovstvu. Samo je i ova daleko od Felersovih gledišta. Ona predviđa (za 30 juni 1955)

General Ode: POSLEDICE RAZVOJA NAORUŽANJA

Pojedine etape u razvoju naoružanja, počinje pisac ovog članka¹⁾, podrazumevajući pod izrazom naoružanja ne samo oruđa već i sva ostala sredstva za vođenje rata kao transportna, za vezu itd., davalu se tom vremenu, prilikom upotrebe tih sredstava, izvesne specifičnosti, karakteristične za tadašnji stepen razvitka tehnike naoružanja. Taj je razvoj, pored drugih elemenata značajnih za vođenje svakog rata, kao što su: brojno stanje i vojnička vrednost pojedinih zaraćenih strana, geografski karakter ratišta itd., uticao i na sam oblik operacija. Otuda su se oduvek, prirodno, i proračuni o izgledima budućeg rata zasnivali na procenama moći i stepena naoružanja onog doba kada se proračun vršio, tj. na upoređenju na-

preko milion ljudi u vojsci, 900.000 u mornarici, a ispod milion ljudi u vazduhoplovstvu, dok broj divizija svodi od 20 na 17. Nikako ne predviđa napuštanje prekomorskih baza, ma koliko bile ugrožene, a najmanje Zapadne Evrope. Sadašnja američka administracija ni u kom slučaju ne želi da igra samo na kartu strategiske avijacije.

Ovakva su radikalna gledišta neizbežno jednostrana. Ona bacaju snažan mlaz svetlosti na usvojenu tezu, ali sve ostalo ostavljaju u senci. Otuda se čitaocu nameću usput mnoga pitanja: da li je strategija doista tako prosta? Da li je njeno jedino sredstvo obostran domet avijacije i njen rušeći potencijal? — Na oba pitanja mora se dati negativan odgovor. U protivnom, strategiske koncepcije, zasnovane na takvim postavkama, bile bi za zapadnoevropske zemlje neprihvatljive, pošto bi se unapred mirile sa prepuštanjem cele Evroazije protivniku — bez perspektiva i borbe — dajući mu čak i šanse da razvije dovoljno odbranbenih mogućnosti da ne podleže atomskim udarcima. Nije li strategija komponenta politike i njeno sredstvo. Zar narodi koji ne poseduju strategisku avijaciju i atomske bombe nemaju mogućnosti odbrane?

P. T.

¹⁾ Conséquences des progrès de l'armement, par le général Audet, *Revue de défense nationale*, oktobar 1954.

Pisac se zatim osvrće na već poznate činjenice koje su dovele do stabilizacije frontova u Prvom svetskom ratu i zaključuje da je ovaj rat završen pre nego što

je napad uspeo da nađe svoju formulu koja će sjediniti pokret sa vatrenom moći. Tek u Drugom svetskom ratu, zahvaljujući napretku koji je u međuvremenu ostvaren u oblasti vazduhoplovstva, tenkova, motorizovanih jedinica i sredstava za vezu, a koji je bio više izražen u smislu pokretljivosti nego u njihovoj moći, nađeno je rešenje za ovo.

U vezi razvoja oblika kopnenih operacija i napretka naoružanja u vremenu od svršetka Prvog pa do svršetka Drugog svetskog rata, pisac smatra da bi se u kratko mogli izvući sledeći zaključci:

1) Do stabilizacije fronta tokom najvećeg dela Prvog svetskog rata došlo je usled nedostatka slobodnog prostora za razvoj manevara. U nedostatku pokreta, protivnici su potražili rešenje u moći svoga naoružanja. To obostrano i jednovremeno povećanje naoružanja stvorilo je izvèsnu ravnotežu koja je trajala sve dotle dok jedna od zaraćenih strana nije uspela da postigne nadmoćnost u pojedinim odlučujućim borbenim sredstvima. Prema tome, prvi zaključak bi bio da kod protivnika jednakih snaga, u odsustvu pokreta, vatrena moć obično dovodi do stabilizacije fronta.

2) Pokretljivost koja je karakterisala Drugi svetski rat usledila je kao rezultat razvoja novih i moćnih sredstava (vazduhoplovstva, tenkova, itd.). U vezi s tim drugi bi zaključak, koji ne predstavlja neku novinu, glasio: svaki napredak naoružanja u smislu njegove pokretljivosti daje široke mogućnosti i koristi pokretu, odnosno napadu.

3) Napredak, ostvaren u toku Drugog svetskog rata u oblasti vazduhoplovstva i u pogledu kapaciteta prevoznih sredstava za prebacivanje snaga, neograničeno je proširio pojam ratišta. Dok se u Prvom svetskom ratu bitka odigravala uglavnom na severoistoku Francuske, odnosno zapadnom delu Rusije (frontovi na Balkanu, u Italiji i Rumuniji bili su, prema mišljenju pisca, pomoćni u odnosu na Zapadni), dotle se Drugi svetski rat sastojao iz niza raščlanjenih bitaka kako po prostoru tako i po vremenu. Na moru se bitka vodila po svima okeanima, a u vazduhu su bombarderi strategiskog vazduhoplovstva dostizali svoje ciljeve i u dubokoj pozadini teritorija zaraćenih strana. Očigledno je da ovde postoji, kako ističe pisac, izvesna tendencija koja će se u budućnosti i dalje razvijati s obzirom na neprekidno povećavanje akcionog radijusa

vazduhoplovstva i kapaciteta prevoznih sredstava.

Mogućnosti današnjeg naoružanja. — Poznato je da pouke iz Korejskog rata ne bi mogle mnogo da doprinesu proširenju iskustava iz ranija dva svetska rata. To dolazi otuda što su u ovom ratu ustvari isprobana nova oruđa, sem atomskog, tako da te pouke imaju vrednosti utoliko što se na osnovu njih može doneti zaključak o vrednosti i moći pojedinih novih oruđa u odnosu na protivstredstva koja su im suprotstavljena. Međutim, sve te pouke ostaju uglavnom u opsegu taktike i operatike. Jedina pouka u obimu strategije bila bi ponovna potvrda već ranijih konstatacija u pogledu značaja vatrene moći i pokreta.

S obzirom na to, a da bi se dobila približna pretpostava o konturama budućeg rata, odnosno o karakteru vojnih operacija, bilo bi potrebno razmotriti mogućnosti današnjeg naoružanja:

1) Uništavajuća moć *atomske bombe velikog kapaciteta* (A ili H), prema mišljenju pisca, nužno nameće koncepciju vođenja rata koja bi se više zasnivala na razaranja neprijateljskih životnih centara nego na neposrednom uništenju njegovih snaga; to je savremena verzija starog spora o prednosti geografskih ili vojnih ciljeva. Ova je koncepcija našla svoju široku primenu u poslednjem svetskom ratu u obliku strategiskih bombardovanja. Pored ove bombe velikog kapaciteta postoji i *taktička atomska bomba* koja bi, s obzirom na opseg svoga dejstva, bila primenjena na samom bojištu u okviru kopnenih operacija.

2) Od svršetka Drugog svetskog rata naovano, vazduhoplovstvo je u svakom pogledu, a naročito po pitanju naoružanja, mnogo napredovalo. Što se tiče *strategiskog vazduhoplovstva*, na osnovu napredaka, ostvarenih u oblasti brzine, visine leta, radijusa dejstva i nosivosti, može se zaključiti da je do pre nekoliko godina prvenstvo davano teškom bombarderu. Međutim, s obzirom na nagli razvoj aviona za presretanje, eventualno korišćenje dirigovanih projektila od strane PA artiljerije, rezultata i iskustava u Koreji, izgleda da bi se pitanje uloge teškog bombardera moglo ponovo razmotriti. Pa ipak, stručnjaci su mišljenja da će polje mogućnosti strategiskog vazduhoplovstva, koje za svoje zadatke koristi sve savršenije mašine, ostati i dalje vrlo veliko.

Po mišljenju pisca ovog članka, izgleda da *taktičko vazduhoplovstvo* ne nailazi na velike teškoće u pogledu svog osnovnog zadatka — zaštite vazdušnog prostora iznad svojih kopnenih snaga i cele teritorije, naravno, pod uslovom da raspolaze dovoljnim brojem aviona. Drugi zadatak taktičkog vazduhoplovstva sastojao bi se u dejstvu na neprijateljsku pozadinu kako bi se sprečio priliv pojačanja i rezervi, što praktično znači ofanzivno dejstvo i borba sa neprijateljskim vazduhoplovstvom. I, najzad, treći zadatak bi bio neposredna podrška svojih kopnenih snaga angažovanih u borbi. Pri ovome se postavlja pitanje materijala. Mlazni avion se pokazao doraslim za ove zadatke, ali on zahteva duge i udaljene poletne staze. Problem bi se, po mišljenju pisca, mogao rešiti jednim drugim tipom mlaznog aviona koji bi bio osposobljen da koristi sa svim male terene u blizini fronta.

Transportno vazduhoplovstvo, nastavlja dalje pisac, pretstavlja sada jedno od glavnih sredstava strategiskog manevra. Snabdevanje Berlina putem vazdušnog mosta i stvaranje na isti način placdarma u Indokini jasno ukazuju na njegove mogućnosti.

3) O ulozi *tenkova* u budućnosti sada se, kako kaže pisac, često diskutuje zato što su njima danas suprotstavljena mnoga moćna sredstva koja ih mogu potpuno uništiti. Pa ipak, pitanje daljeg opstanka ovog oruđa zasada se još ne postavlja s obzirom na to da se njegove odlike i dalje usavršavaju. Imajući u vidu činjenicu da će otsada u borbi tenkovi morati više da računaju na svoju pokretljivost nego na oklop, a da bi se pritom sačuvali od neprijateljske vatre, oni se ubuduće, zahvaljujući svojoj izvanrednoj sposobnosti manevrovanja, imaju pretvoriti u sredstva za razaranje. Kao oruđe manevra tenkovi imaju potrebu za prostorom. Pisac je mišljenja da svaki put kada budu raspolagali prostorom — što će u budućnosti verovatno biti čest slučaj — tenkovi će naći široke mogućnosti za svoje polje dejstva.

4) O budućnosti *artiljerije* se, s obzirom na osetljivost njenog materijala, takođe mnogo diskutuje. Pod uslovom dobre zaštite iz vazduha, artiljerija ostaje i dalje glavno i najpogodnije sredstvo za manevrovanje vatrom. Ona može danas da trenutno ostvari masovnu koncentraciju vatre velikog broja oruđa koja su znatno udaljena jedno od drugog. Na taj način

artiljerija ostaje nezamenljivo oruđe za podršku pešadije, pošto jedino ona može da joj pomogne u svakom momentu, na željenom mestu i u potrebnoj meri.

5) Poznati vojni autoriteti podvlače u svakoj prilici da će *pešadija*, uprkos stalno rastuće uloge materijala, zadržati svoj puni značaj u budućem ratu zato što njeno glavno sredstvo pretstavlja čovek koji ostaje i dalje najvažnije oruđe borbe. Pešadija je danas opremljena raznovrsnim i moćnim naoružanjem. Međutim, vatra je samo jedan od njenih elemenata za akciju, dok bi drugi, po mišljenju pisca možda čak i važniji, bio pokret.

*

Na osnovu dosada izloženog pisac smatra da bi u pogledu oblika budućih operacija, naročito kopnenih trebalo doneti izvesne zaključke. Ovo će, kao i dosada, zavisiti od kombinacije faktora vatrene moći i pokretljivosti.

Pisac članka ne veruje da bi se u jednom budućem ratu protivnici, podjednako jaki u pogledu sredstava i morala, odlučili na upotrebu atomske bombe, pošto bi to pretstavljalo njihovom uzajamno uništavanje, a da se pritom ne bi postigao željeni rezultat. Stoga je mišljenja da bi se odluka, ipak, imala potražiti unutar sredstava klasičnog naoružanja. No, bez obzira na to da li će karakter budućeg rata biti atomski ili ne, pisac želi da ovim člankom razmotri i približno proceni izgled budućih operacija u najgore mogućem slučaju, tj. kada bi oba protivnika koristila celokupno naoružanje koje im tog trenutka bude stajalo na raspoloženju. Drugim rečima, situaciju totalnog atomskog rata u kome bi atomska bomba velike moći dejstvovala na baze i pozadinu armija, dok bi taktička atomska bomba igrala odlučnu ulogu na bojištu.

Perspektiva takve situacije zahteva kao prvo izvesno uzajamno prilagođavanje strukture i organizacije kopnenih snaga. Pri takvom dejstvu ne može se ni pomisliti na formiranje i održavanje armija onakoglomaznog tipa, sa velikim brojem službi i ustanova, kakav je bio pri kraju Drugog svetskog rata. Potrebno je da armija bude što manje veličine, što pokretljivija i sa što manje balasta. S druge strane, kopnene snage, da bi izbegle u najvećoj mogućoj meri dejstvo taktičke atomske bombe na bojištu, biće primo-

rane da se stalno premeštaju i da budu što više rasturene po frontu i dubini. Ovo opet zahteva da snage budu razdeljene na lake i vrlo pokretne grupe, sposobne za samostalno dejstvo.

Najnoviji napredak na polju naoružanja vodio je, izgleda, računa o ovim novonastalim potrebama. Nova oruđa, iako su u pogledu vatrene moći jednaka ili čak i jača, imaju znatno manju veličinu i težinu od onih u poslednjem ratu. Prema tome, postoji mogućnost da se formiraju jedinice koje bi bile što manje opterećene materijalom, tj. što pokretljivije. S druge strane, razvoj transportnih sredstava za svako zemljište i vazduhoplovstva treba da omogući premeštanje i snabdevanje ovih jedinica uprkos terenskih prepreka. Najzad, izgleda da snage ne bi trebale da budu uvek istog sastava, već bi se ovaj menjao s obzirom na pretstojeći zadatak. Ako je potrebno da se za ofanzivne i nasilne akcije obrazuje odred sa moćnim naoružanjem, to neće biti slučaj kod grupa određenih za defanzivne radnje ili samo za posadanje zemljišta koje, radi lakšeg manevrovanja, imaju potrebu za lakoćom i pokretljivošću, za dovoljno moćnim naoružanjem koje ih ne čini glomaznim, i za terenskim kolima. Na taj bi način kao prva posledica razorne moći atomskih sredstava bila promena u organskom sastavu kopnenih snaga, i to u smislu rasterećenja, samog sastava i pokretljivosti. Ujedno treba predvideti da će se kopnene operacije, koristeći se podrškom vazduhoplovstva, kopnenih i pomorskih sredstava, rasturiti po raznim bojištima, kao što se to moglo zapaziti i u poslednjem svetskom ratu. Vođenje tako odvojenih bitaka neće imati za posledicu rasturanje snaga, kao što je to bio slučaj u prošlosti. Zahvaljujući kapacitetu transportnog vazduhoplovstva, kao i sistemu komunikacija, danas je najvišem komandovanju omogućeno da duž celog bojišta brzo prebacuje snage sa jednog otkesa na drugi. Samim tim ono može u svakom trenutku i na svakom pravcu da izrazi svoj uticaj shodno ideji strategiskog manevra. Ove pojedinačne bitke — za vazдушnu nadmoćnost, bitka čiji je cilj razaranje i uništenje neprijateljskog potencijala, PA odbrana i bitka za zaštitu pozadine, pomorska i kopnena bitka — pretstavljaju samo delove opšte bitke i sve će one biti međusobno povezane oko iste osnovne zamisli.

Strategiske perspektive kopnene bitke. — Prema mišljenju pisca, kopnene će operacije biti po svojoj prilici praćene, kako s jedne tako i sa druge strane, atomskim bombardovanjem pozadine bojišta; bombardovanje će imati za cilj vojne objekte (mreže komunikacija, baze za snabdevanje, vazduhoplovne baze) koji su od značaja za razvoj manevra suprotne strane. Drugim rečima, pisac smatra da će se čisto kopnene operacije odvijati u znaku uništavanja neprijateljskog potencijala na njegovoj teritoriji. Ove operacije biće uglavnom pokretne zato što će te snage, besumnje, imati dovoljno prostora za razvoj manevra.

U ovakvoj će situaciji *napad* biti jedino efikasan. On će se izvoditi, nastavlja dalje pisac, prema već utvrđenom načinu pokretnog manevra koji se sastoji u težnji da se nadmoćnije snage brzo i iznenađno upute onim pravcima gde njihova akcija ima najviše izgleda na uspeh. No, i pored toga što će napad biti vrlo efikasan, i *odbrana* će pored njega zadržati svoj puni značaj. Razumljivo je da odbrana ne bi imala onaj karakter koji je imala u Prvom svetskom ratu kada je, usled poznatih okolnosti, postala sama sebi cilj (naprimer, zaustavljanje nemačke ofanzive pred Verdonom). Ona bi postala ono što i treba da bude odbrana u pokretnom ratu: manevar namenjen da zadrži napadača za izvesno određeno vreme dok se ne završe pripreme za prelaz u protivnapad.

Taktičke perspektive. — Usled mogućnosti da protivnik upotrebi taktička atomska sredstva, snage će se morati rasturiti na manje grupe — izuzev u slučaju tesnog dodira obeju strana kada će se i jedan i drugi protivnik, iz obzira prema sopstvenim trupama, uzdržati od upotrebe atomskih sredstava. No, ovo rasturanje ne sme da dovede u pitanje mogućnost komandovanja, veze i zajedničke akcije. U ovakvoj situaciji, od momenta kada treba da otpočne ta akcija, bilo ofanzivna ili defanzivna, postavlja se kao težak problem pitanje koncentracije snaga i sredstava. Pri tome treba imati u vidu da se kretanje mora vršiti u poslednjem momentu kako bi se neposredno stupilo u akciju; ovde se ujedno mora voditi računa o velikoj brzini i naročito podešenoj formaciji jedinica kako bi se izbeglo dejstvo atomskih sredstava.

Napad — ovde se podrazumeva napad većih razmera — težiće da iskoristi atomska taktička sredstva. Na samom pravcu napada neće se moći koristiti atomska sredstva sa perkusionim dejstvom pošto bi ona stvarala nepremostive praznine (neutralizovane zone), izuzev ako bi se radilo o tome da se izvesno uporište, koje se želi običi, jednostavno zbríše. Međutim, stvaranje ovih neutralizovanih zona moglo bi doći u obzir ako bi se želelo da se njima obezbedi sopstveni pravac napada od eventualnih protivnapada. Nasuprot ovome, u napadu će se moći koristiti atomska sredstva sa tempirnim dejstvom, ali pod uslovom da preko tih neutralizovanih zona mogu, posle izvesnog vremena, proći sopstvene tenkovske i druge oklopne jedinice. S druge strane, ovakav će napad verovatno biti izložen i reagovanju odbrane atomskim sredstvima. Ukoliko ovome i ne budu izloženi napadačevi prednji delovi, zbog uzajamnog tesnog dodira, to će svakako biti slučaj sa neposrednom i daljom pozadinom kako bi se sprečio prilaz rezervi. Stoga će napadačeve snage, koje napreduju između ili kroz ove neutralizovane zone, a koje su one same stvorile eksplozijom atomskih sredstava, biti, po mišljenju pisca, izložene atomskom dejstvu i uništavanju od strane neprijatelja na licu mesta, rasparčavane i skrenute sa svoga pravca. Zato bi one morale da primene elastičan raspored koji će im obezbediti potpunu slobodu manevrovanja. Na taj će način one biti angažovane na mnogo širem frontu nego što je to bio slučaj u prošlosti. Napadačeve snage biće istovremeno podeljene na grupe sposobne da individualno dejstvuju u duhu pripremljenog manevra. Drugim rečima, napad će se raščlaniti na niz napada, raspoređenih po jednom snopu pravaca koji će, ustvari, biti sastavni delovi glavnog strategiskog pravca izabranog od strane komandovanja.

U ovoj pokretnoj bici vazduhoplovstvo će imati glavnu reč. Tenkovi, kojima će prostranstvo bojišta i situacija koja na njemu bude vladala pružati prilike za intervenciju, moći će da izvode niz napada po pojedinim osecima. U opkoljenim osecima pešadija treba, kao i ranije, uz podršku vazduhoplovstva i artiljerije, da vodi borbu raskomadano na pojedinačne akcije, u kojima inicijativa i lična vrednost svakog pojedinca dolaze do potpunog izražaja.

Odbrana će verovatno koristiti taktičku atomsku bombu sa ciljem da napad rasparča i parališe, odnosno da spreči prilaz rezervi pojedinim osecima. Međutim, i raspored u odbrani, izložen napadačevom atomskom uništavanju, biće delimično izmenjen, tj. više rastresit. Rad odbrane biće, po mišljenju pisca, izražen uglavnom otporom onih delova na položaju koji su uspeali da izbegnu napadačevu atomsko dejstvo, odnosno neutralisanje i u vidu manevrovanja pokretnih rezervi. U okviru ovakvog rada odbrana će i ubuduće koristiti ista ona sredstva kao i dosada: vatru, koja ostaje i dalje njeno glavno oruđe, utvrđivanje zemljišta u vidu najprostijih zaklona za pojedince ili grupe, i korišćenje tenkova prilikom protivnapada. Moć i pokretljivost današnjih borbenih sredstava daju odbrani ubuduće mogućnost da, prema mestu i vremenu, kombinuje upornu odbranu sa elastičnom i ofanzivnim radnjama.

Očigledno je da će ova dinamičnost odbrane umnogome zavisiti od saradnje vazduhoplovstva. Ako podrška ovoga bude stalna i u izvesnim momentima masivna, može se očekivati da će vrlo pokretne jedinice, vešte u manevrovanju, dobro organizovane i snabdevene odgovarajućim naoružanjem, biti u stanju da na odgovarajućoj dubini zadrže nadmoćnije snage za ono vreme koje je potrebno da se pripremi i razvije ofanzivni manevr.

Iz svega ovoga bi proizašao zaključak — pod pretpostavkom da se situacija u potpunosti poklopi sa ovim proračunima — da će se kopnena bitka prilikom upotrebe atomskog naoružanja odvijati na mnogo prostranijem bojištu nego dosada i da će biti umnogome decentralizovana, odnosno raščlanjena na veći broj manjih bitaka, praktično prepuštenih inicijativi njihovih izvršilaca koji su prethodno upoznati sa namerama i odlukama komandovanja.

Prema mišljenju pisca, ovaj članak ima za cilj da doprinese razvoju diskusije po pitanju uloge i značaja vatrene moći i pokretljivosti, pošto se napredak naoružanja uvek odražavao u prilog ili na štetu jedne od ovih dveju mogućnosti akcije. U sadašnjoj fazi razvoja naoružanja oblici rata zavisice od stepena razvitka atomske moći i pokretljivosti; ove poslednje naročito u vezi sa povećanim izgledima daljeg razvoja vazduhoplovstva.

Iako je veliko pitanje da li će do atomskog rata uopšte doći, on se, nažalost, završava pisac, mora predvideti. Pripremati se za njega — za one sile koje su to u mogućnosti — pretstavlja, po njegovom mišljenju, imperativ pošto je to verovatno jedini način da se on izbegne. Ako bi do njega ipak došlo, načine borbe protiv atomskih sredstava treba tražiti samo u korišćenju pokretljivosti jer se ona oduvek suprotstavljala vatrenoj moći. Pokretljivost je jedino u stanju da je onemoguću jer, stvarajući uslove za manevrovanje, ona dovodi do izražaja inteligenciju komandovanja i vrednost onih koji ga izvode. Drugim rečima, pokretljivost predstavlja veštinu suprotstavljenu materijalnoj sili tehnike.

Konačno, ako u budućem ratu i ne bi došlo do upotrebe atomskog naoružanja, taj će rat, ipak, evoluirati u smislu pokretljivosti pošto će na njega uticati razvoj i kapacitet vazduhoplovstva, kao i

sama težnja daljeg napretka naoružanja u pogledu iskorišćenja atomske energije za pogon brodova, aviona itd.

*

S naše strane, smatramo da je tema koju članak obrađuje interesantna, jer daje pregled razvoja i mogućnosti naoružanja u prošlosti i sadašnjosti, i to ne sa tehničkog, već taktičkog, operativnog i strategiskog aspekta.

Ako se prihvati autorova teza koju je dao u svom zaključku, tj. da članak ima za cilj »da doprinese razvoju diskusije po pitanju prevage vatrene moći ili pokretljivosti«, onda se iznesenim postavkama može prići sa svom potrebnom slobodom razmišljanja, bez obaveze donošenja nekog definitivnog suda po postavljenim problemima.

V. H.

Potpukovnik **Frederik Vilkins: PARTIZANSKI RAT**

Pisac članka pod gornjim naslovom¹⁾ daje prikaz važnijih partizanskih borbi kroz istoriju. Karakteristično je, međutim, da on u članku ni jednom jedinom reči ne pominje Narodnooslobodilačku borbu naroda Jugoslavije kao najizrazitiji primer partizanskog ratovanja i prerastanja partizanskih snaga u regularne jedinice i veliku narodnooslobodilačku armiju. Širom sveta je poznato da je baš u Jugoslaviji ovaj oblik borbe dobio najširi karakter.

Članak ima znatnih nedostataka o kojima će biti docnije reči. Međutim, on je ipak interesantan zbog značaja koji pisac pridaje partizanskom ratovanju uopšte, kao i zbog izvesnih istoriskih podataka u vezi sa njim.

*

Analizirajući dosadašnja iskustva iz partizanskih dejstava u raznim vremenskim periodima, pisac smatra da parti-

zansko ratovanje ne predstavlja više samo specijalnu vojnu taktiku, već ono povlači i takve političke i ekonomske posledice koje mogu biti opasnije nego i same angažovane partizanske snage. Poznato je da je partizansko ratovanje staro koliko i ljudski rod. U mnogobrojnim ratovima bilo je uvek zemalja, zauzetih i pregaženih od neprijatelja, u kojima su iskru nacionalnog osećanja držale malobrojne grupe hrabrih ljudi, pružajući otpor okupatoru i boreći se obično na planinskom, šumovitom i drugom teškom zemljištu. Ove neregularne jedinice bile su u stanju da svoju malobrojnost i nedovoljno poznavanje teorije vojne veštine nadoknade pokretljivošću i poznavanjem terena. U mnogim zemljama postoje čitave legende o takvim ljudima, ali je vojna istorija o njima relativno malo zapisala. Međutim, u nekim od starijih ratova, kaže se u članku, zapaženi su značajni rezultati. Rezultat partizanskih dejstava za vreme Stogodišnjeg rata, bio je taj što su Englezi izgubili većinu svojih teritorija u Francuskoj. Di Gesklen, komandant francuske vojske, nije htio da se upušta u otvorenu bitku protiv Engleza. Njegovi vojnici su vršili noćne prepade, napadali iz zasede engleske komore, uništavali utvrđene lo-

¹⁾ Lt. Col. Frederick Wilkins, *Guerrilla Warfare, United States Naval Institute Proceedings*, mart 1954.

gore i razarali gradove. On se nije ni najmanje naprezao da Engleze istera iz Francuske, već je stvari postavio tako da je Englezima postalo prosto nemoguće da ostanu. Oni su postepeno izgubili veći deo teritorije osvojene borbom, a da pritom nisu imali prilike da se bore. Istorija je samo uzredno zabeležila ovaj uspeh Di Gesklena i trebalo je da prođe više stoleća pre nego što su se njegove metode ponova primenile.

Pisac dalje kaže da su se tek u Španjskom ratu 1808—1814 razvile i usavršile metode partizanskog ratovanja. Prilikom napada na Španiju, Francuzi su lako razbili njene regularne snage i osvajali su bez većih napora gradove i gradiće, kao i uništavali armiju za armijom; no, oni nikad nisu bili u stanju da stvarno zagospodare zemljom. Španija je planinska zemlja, tada gusto pošumljena, a putevi su bili malobrojni i slabi. Veze između francuskih garnizona bile su teške i Francuzi su počeli da trpe gubitke od partizana. Ovi su se pak sakupljali u grupe, napadali komore iz zasede i bežali u planine. Na pustim planinskim putevima ubijani su pojedinačni kuriri, a konjičke patrole namamljivane su u šumu i uništavane. Francuzi su tada primenili nemilosrdne mere da spreče ovakva dejstva, ali su španski partizani na to odgovorili istom merom, pa čak i oštrije. Ceni se da su Francuzi gubili po stotinu ljudi dnevno od akcija partizana; za grupe manje od 25 vojnika bilo je nesigurno da se kreću van naselja, pa i kroz sela, ali su partizani napadali i najjače grupe. Kad bi se oni upuštali u redovnu, klasičnu borbu, bili su tučeni; no, oni su takve borbe baš izbegavali. Svoj način borbe Španjolci su zvali *guerrilla* («mali rat») i taj pojam se u svetu zadržao i danas.²⁾ S obzirom na to da su partizani postizali lokalne uspehe, počeli su da dejstvuju i u drugim provincijama, te se otpor, koji se već bio skoro ugasio, počeo ponovo rasplamsavati. Francuske jedinice su neprekidno i uzaludno marševale i tragale za neprijateljem. Francuzi su gubili ljude, a nisu postizali nikakve rezultate; najzad ih je gubitak opreme i oružja mnogo oslabio.

²⁾ Taj izraz ne obuhvata sve oblike partizanskog ratovanja u savremenom smislu reči. — Prim. red.

Kako se rat produžavao, rukovodioci partizanskih snaga počeli su da saraduju i sa engleskim jedinicama u Portugaliji i Španiji. Zatim su počeli obučavati čete za borbu kao regularne jedinice i u završnim akcijama su se borili rame uz rame sa Englezima — do konačnog oslobođenja zemlje od Francuza. Pitanje je, podvlači pisac, da li bi Englezi, i pored svoje odlične pešadije, mogli pobediti, da nisu španjolski partizani godinama potkopavali snage Francuske armije.

Posle toga, u razdoblju od 1814 do 1914, nastavlja pisac, u mnogim delovima sveta vođeni su partizanski ratovi. Meksikanski partizani ozbiljno su ometali napad Škota na Meksiko Siti; u američkom Građanskom ratu bilo je izvršnih partizanskih vođa na obe strane. Britanci su se protiv takvih četa tukli na nekoliko mesta svoje Imperije; najzad, Rusi su koristili turkmenska plemena u raznim partizanskim ratovima. Međutim, nijedna od ovih partizanskih borbi, po mišljenju pisca, nije imala neke izgleda za konačan uspeh i sve su se gasile posle lokalnih taktičkih uspeha. Tada još niko nije sagledao zbog čega dolazi do neuspeha. Ove partizanske borbe imale su više karakter mera iz očajanja nego planiranih vojnih poduhvata. Zbog toga su svi partizanski ratovi u pomenutom periodu doživeli konačan neuspeh, mada su partizani često mnoge lokalne bitke završavali u svoju korist.

*

Pisac smatra da je gerilsko ratovanje prvi put došlo do punog izražaja u akcijama famoznog britanskog pukovnika Laurensa u Arabiji i Palestini. 1916—1918 godine. »On je bio prvi vođa koji je uvideo da sama borba ne mora obavezno biti pravi cilj gerilskog ratovanja«. — Pisac iznosi metode borbe koju je Laurens, kao saveznik i organizator otpora izvesnih arapskih plemena, vodio protiv Turaka, pri čemu svakako preuveličava ne samo značaj Laurensove originalnosti i »pronalazačka« na ovom polju ratovodstva, već ga navodi i kao mislioca i stvaraoca čitave nove doktrine o ovom načinu ratovanja. Pisac dalje tvrdi da su Laurensova iskustva našla veću primenu kod Rusa i Kineza nego kod njegovih sunarodnika, idući do takvog simplicističkog zaključka da su Laurensovoj osnovnoj zamisli »Kinezi i Rusi prosto dodali ekonomsku i političku koncepciju, čime se partizansko ratovanje

radikalno proširilo i izmenilo«. — Najzad, pisac ističe da je ubrzo posle Laurensa i Lenjin pisao o partizanskom ratovanju, podvlačeći pritom koje su njegove metode u praksi najbolje.

Pisac zatim prelazi na razvoj događaja u Kini i istorijat odnosa KP Kine i Čang Kaj Šeka. Pritom naglašava da je tek japanska invazija stvorila Mao Ce Tungu priliku za uspešna većih razmera. Mao Ce Tung, po mišljenju pisca, dao je glavni doprinos partizanskoj strategiji »koju je Laurens stvorio samo delimično«. Mao Ce Tung je još 1937 godine napisao kratku raspravu u kojoj je predvideo da će partizanske snage prerasti u revolucionarnu armiju. Ta je brošura predstavljala zbornik vojničkih saveta, političkih predavanja i privrednih uputstava. Pisac dalje ističe da je Mao Ce Tung objasnio karakter i prirodu kineskih partizanskih snaga, odgovarajući na neprijateljske optužbe »da su partizani obični pljačkaši«. Dalje, on je pravilno zaključio da Japanci mogu odvojiti samo izvesne snage za Kinu i stvorio je realan strategijski plan, prilagođen kineskom zemljištu i postojećim vojničkim mogućnostima.

Pisac iznosi kratak istorijat borbe Mao Ce Tungovih armija protiv Japana i njihove uspehe. Pri ovome uprkos dijagonalno različitih političkih shvatanja, piscu se, bar sa vojne tačke gledišta, ne može poreći izvesna objektivnost. Najzad, pisac se u istom smislu osvrće i na konačan obračun Nove Kine sa Čang Kaj Šekom. No, tu ističe da su Sovjeti dali Kinezima zaplenjeno japansko oružje i omogućili im organizovanje i formiranje regularne armije.

Pisac zatim prelazi na temu partizanskog ratovanja u Rusiji, u Drugom svetskom ratu, i ističe da je »sovjetska partizanska direktiva« od 1933 godine predviđala i razradila opšti plan partizanskog ratovanja na slučaj invazije u Rusiji. Dalje, pisac opisuje uslove nemačke okupacije, početak i razvoj partizanskog rata, kao i kvalitete koje partizanski rukovodilac mora da ima; on takođe podvlači važnost discipline partizanskih jedinica, opisuju partizansku taktiku borbenih dejstava itd. Pri svemu ovome, naravno, pisac stvar posmatra kroz prizmu uobičajenog i stereotipnog gledanja izvesnih krugova na Zapadu, priznajući samo ono što je neizbežno i notorno poznato, a unanju-

jući ili negirajući sve ostalo. Ipak, pisac podvlači da su 1944 godine nemačke jedinice u pozadinskim područjima utrošile više vremena u borbi protiv partizana no na svojim normalnim dužnostima.

Mada su trpeli teške gubitke i uz pobe beležili i neuspehe, sovjetski partizani su, po mišljenju pisca, dali važan doprinos konačnoj pobedi. U poslednjim fazama sovjetske protivofanzive partizani su uništavali zaostale nemačke jedinice, rušili puteve, presecali bočne komunikacije i prinuđavali Nemce da za zaštitu komandnih mesta i železničkih pruga uzimaju jedinice koje su bile jako potrebne na samom frontu.

Pisac dalje naglašava da kraj Drugog svetskog rata nije značio i kraj partizanskih dejstava, pošto su se ona opet pojavila u Grčkoj, na Malaji, Filipinima i u Indokini. On u tim ratovima samo vidi »bezobzirnost« i »okrutnost«, a ne ulazi u političku i psihološku ocenu uzroka pojave partizanskih pokreta. Pa i sa vojničke strane pisac samo Indokini pridaje veći značaj i karakter borbe za oslobodjenje od strane dominacije. Pisac ističe da bi bilo »vrlo opasno potcenjivati ove pokrete ili ne uvideti koliko opasnost predstavljaju«. U odnosu na Grčku i Balkan uopšte, pisac zauzima poznati stav strahovanja od njegove eventualne »komunikacije« i isključivo tako tretira i sam građanski rat u Grčkoj.

On naglašava da su dolaskom obimne britanske i američke pomoći, kao i savetnika kod nacionalne vlade, partizanske jedinice bile planski uništavane i ukratko opisuje operacije koje su u tom cilju vođene. No, pisac podvlači da se ova formula ne može tako lako primeniti u Aziji.

Za Malaju, i pored toga što pisac tvrdi da broj aktivnih partizana nije nikad prelazio 5.000 ljudi, on ipak podvlači da su partizanske snage vezivale nekoliko puta brojno jače britanske snage, a suzbijanje partizanskih akcija košta Britance oko milion dolara nedeljno. Osvrćući se na težnju partizanskih snaga da ugroze britansko privredno bogatstvo u Malaji, gde se naročito ističe guma i kalaj, kao i na unutrašnje razmirice između Malajaca i Kineza u tom delu sveta, pisac kaže: »Dokle god Kinezi u Malaji budu verovali da ih smatraju i tretiraju nižom rasom, oni će održavati i pomagati partizane«. I

pored konstantnog i principijelnog stava protiv svakog pokreta otpora uopšte, piscu se ipak otima ovakav zaključak: nije dovoljno samo ubijati partizane — sedam godina ubijanja partizana nije rešilo ništa!

Na kraju članka pisac dolazi do pravilnog zaključka da tamo gde za partizanski pokret nema političke i ekonomske podloge, neće biti ni partizanskog pokreta. Međutim, odnos partizana prema rukovodstvu, uticaj stepena njihove nacionalne i klasne svesti, pisac tretira na uprošćen, nenaučan, pa time i neobjektivan način. To se vidi i iz izvesnih kontradikcija u iznošenju uzroka za pomaganje partizana od strane širih narodnih masa.

Ne upuštajući se u uzroke koji dovode do opravdanih partizanskih dejstava, pisac naglašava da će »Zapad imati da se bori sve donde dok Istok i Zapad stoje jedan prema drugom kao protivnici«.

Najzad, pisac ipak dolazi i do ovih zaključaka: a) da se mišljenje, prema kome samo periferni delovi sveta pružaju pogodno tle partizanima, mora iz osnova revidirati. Partizanska grupa ili jedinica može da se bori isto tako u velikom gradu, kao i u malajskoj džungli i b) da, dok Zapad planira samo uništavanje partizanskog rata, on mora istovremeno i da stvara planove za preduzimanje partizanskog rata protiv sopstvenog verovatnog neprijatelja. Partizanski rat, kaže konačno pisac, nije više siromašni rođak u porodici vojnih nauka i veština.

*

Prikazani članak interesantan je iz više razloga. Pre svega, zato što pokazuje kako se u izvesnim krugovima na Zapadu gleda na *partizansko ratovanje*. Zatim karakteristično je da je članak dobilo mesto u jednom od najpoznatijih vojnih i pomorskih časopisa u SAD, iz čega proizlazi da je materija koja se u članku tretira ušla u domen opsežnog proučavanja i vojne publicistike. Najzad, u članku ima i izvesnih zanimljivih istorijskih podataka.

No, bez potrebe ulazanja u neku detaljnu naučnu i stručnu analizu pojedinih pišćevih postavki, potrebno je, u celini, staviti sledeće ozbiljne primedbe:

— Kao što je rečeno u početku, pisac ni jednom reči ne pominje Narodnooslo-

bodilačku borbu Jugoslavije; ovo nije važno za one kojima je ta borba veoma dobro poznata, ali taj nedostatak onemogućava čitaocu sa Zapada da dobije makar i najsumarniju sliku o partizanskim ratovima u savremenom smislu reči i o njihovim veličanstvenim rezultatima iz najbliže prošlosti.

— Ako se članak pažljivo pročita, dobija se sasvim jasan utisak da pisac sebe stavlja s jedne, a sve savremene pokrete otpora i partizanska dejstva — s druge strane ograde. Kada se tome doda da on pada u šabloniziranu grešku generalisanja i trpanja svega i svačega pod pojam »komunizma«, onda jasno proističe da se veći deo pišćevih postavki ne može prihvatiti kao naučan i objektivan.

— Shvatanje da su Laurensovoj zamisli Kinezi i Rusi prosto dali ekonomsku i političku podlogu i time obeležili konture savremenog partizanskog rata, toliko je proizvoljno i nenaučno, da ne zahteva nikakav komentar. Laurensu, koji se veoma mnogo i »uspešno« zalagao za ostvarenje određenih britanskih imperijalnih interesa, pisac pridaje isuviše mnogo važnosti. Ukoliko su se negde nacionalni interesi pojedinih domorodačkih arapskih plemena i poklapali sa britanskim interesima, kao političko-psihološka podloga partizanskog rata, to je bilo samo slučajno. Kao potvrdu pravilne teze da je ova podloga za partizansko ratovanje neophodna, pisac je mogao da nađe mnogo srećnije izabrane primere.

— Pisac pominje teren kao jedan od najvažnijih faktora za ostvarenje uspeha u partizanskom ratovanju. Zemljište svakako ima svojih velikih vrednosti, ali ono nikako nije ni jedini, ni odlučujući faktor u celom ovom kompleksu. Ovo je najbolje pokazao naš NOR, u kome su se partizanska dejstva izvodila i razvijala i po običnom, manevarskom zemljištu, pa čak i u ravnicama.

— Na kraju, pisac ima i nekih pravilnih zaključaka, kao što su: da partizanske akcije imaju šanse za uspeh kada su dobro planirane, jer tada, pored ostalog, koštaju i minimum žrtava; dalje, da se na partizansko ratovanje danas u celom svetu gleda drugačije no nekada i da je ono dobilo ono mesto koje mu ne samo pripada u istoriji već i u budućnosti.

Pukovnik Ajre: OTSUDNA BITKA, NEPREKIDNI FRONTOVI I MEĐUPROSTORI¹⁾

U ovom članku pisac razmatra problem odbrane zemlje u savremenim uslovima uopšte i posebno u uslovima atomskog rata. Pri ovom razmatranju on analizira mogućnosti odbrane pomoću sistema neprekidnih i isprekidanih frontova, kao i mogućnosti statičke i pokretne (zadržavajuće) odbrane, sve u strategiskim razmerama. Razmatranja su bazirana uglavnom na iskustvima iz operacija na Zapadnom frontu u toku Prvog i Drugog svet-skog rata.

Pisac počinje članak konstatacijom da su pri suzbijanju neprijateljske invazije moguća dva postupka:

— ili napasti neprijateljske snage i brzo ih uništiti u jednoj otsudnoj, ili u više uzastopnih bitaka;

— ili, ako usled trenutnog nedostatka dovoljnih snaga nije moguće odmah stupiti u otsudnu bitku, iskoristiti sva preimućstva odbrane da bi se dobilo u vremenu i sačuvalo potreban prostor za prikupljanje snaga u cilju docnijeg otpočinjanja bitke za uništenje neprijatelja.

Pisac odmah naglašava da u savremenoj epohi mehanizovanih i motorizovanih armija, koje napreduju brzo čak i kroz teško prohodne oblasti, odnosno kada pred sobom imaju inicijativne i nadmoćnije snage, nije lako stvoriti potrebno vreme za usporavajući manevar (zadržavajuću odbranu), a još manje da se sačuva neki veći prostor. Zbog toga se, po njegovom mišljenju, treba bojati da će, ako potrebne snage za brzo angažovanje otsudne bitke ne budu spremne u momentu agresije, postojati mala mogućnost za stvaranje potrebnih uslova za preuzimanje inicijative pre nego što agresor potpuno ovlada teritorijom napadnute zemlje. Izuzetak bi pretstavljao jedino slučaj ako bi se državna teritorija mogla zaštititi od invazije za izvesno duže vreme pomoću čvrste i neprekidne (statičke) odbrane.

Međutim, ono što je za Francusku bilo moguće 1914, prilikom uspostavljanja čvrstih i neprekidnih frontova koje jake neprijateljske koncentracije nisu mogle da probiju, nije bilo moguće i 1940 kada ne-

prekidni frontovi nisu bili u stanju da se odupru sredstvima modernog napada i nisu više pretstavljali čvrst bedem protiv snaga proboja i eksploatacije. Težnja za odbranom pomoću sistema neprekidnih frontova bila bi opravdana jedino tada kada bi takav neprekidan i čvrst front bio moguć, pošto bi on zaista mogao za-garantovati integritet teritorije koju štiti. Ali, težnja za neprekidnim frontovima, u uslovima kada njihova primena nije celi-shodna, može postati opasan poduhvat. Odbrana ovakvog fronta, ako zbog slabije dubine i vezanosti snaga bude probijena na jednom svom delu, ne pruža povoljne uslove za protivdejstva protiv neprijatelj-skih snaga i dovodi do katastrofe. U tom slučaju odbranbenim snagama, liniski ras-poređenim na veoma širokom frontu i ve-zanim za zemljište u cilju zatvaranja — odbrane određenih pravaca, sa relativno slabim rezervama, ne preostaje ništa drugo nego da ostanu na mestu gde se nalaze i da tamo budu okružene i uništene ili, ako se iz pokreta angažuju u bici, tučene po delovima i na otvorenom polju. Kao tipičan primer ovakve linearne i krute odbrane sa svim njenim katastrofalnim posledicama može poslužiti francuska od-brana 1940.²⁾

Pošto se odbrana sa sistemom nepre-kidnih frontova pokazala nesposobna da obezbedi integritet zemlje, potrebno je raz-motriti, kako kaže pisac da li se efikas-nošć odbrane može obezbediti pomoću du-bokog rasporeda snaga koji nudi široke mogućnosti za izvođenje manevra, ali koji neizbežno sadrži i manje ili veće među-prostore između pojedinih čvrsto posed-nutih delova fronta. Drugim rečima, po-trebno je razmotriti efikasnost isprekida-ne odbrane, a posebno u okvirima pers-pektiva atomskog rata. Da bi došao do željenih zaključaka pisac razmatra uslo-ve pod kojima je ranije primenjivana od-brana sa neprekidnim frontovima, kao i u-slova mogućnosti primene isprekidanog od-branbenog sistema u atomskom ratu.

Pri razmatranju uslova za posto-janje čvrstih neprekidnih

¹⁾ Bataille décisive, fronts continus et intervalles, par le colonel Ailleret, *Revue militaire d'information*, juli 1954.

²⁾ Vidi prikaz »Pouka koju treba iz-vući iz operacija 1940«, Vojno delo br. 4/54.

frontova pisac ističe da neprekidni frontovi nisu rezultat ideja ili doktrina pojedinih komandanata — vojskovođa. Njihovo postojanje neposredno je uslovljeno karakteristikama naoružanja, a zavisi i od drugih opštih uslova odgovarajućeg doba. Pre svega, postojanje neprekidnog fronta dugačkog više stotina kilometara nije moguće ako taj front nije zasićen dovoljno moćnom vatrom koja bi bila u stanju da zaustavi napadača. Zbog toga ovakvih frontova i nije moglo biti u Napoleonovo doba kada je puška, sa do metom 200—300 metara i brzinom gadanja po jedan metak na svaka dva minuta, predstavljala osnovno vatreno oružje.

Ovaj prvi uslov (vatra) bio je ostvaren početkom ovog stoleća uvođenjem automatskog oružja i poljskih brzometnih topova. Branilac, naoružan ovim novim oružjem i dobro zaklonjen u streljačkim rovovima i skloništimada od dejstva tog istog oružja od strane napadača, mogao je i sa manjom gustinom rasporeda zaustaviti napad i nadmoćnijih neprijateljskih snaga, kao što to pokazuje primer iz 1915 na Zapadnom frontu. Proučavanje ovog perioda jasno pokazuje da stvaranje čvrstog fronta sa zasićenim (snagama i vatrom) prostorom koji treba braniti zavisi, pored problema ljudskih efektivna, i od naoružanja čije dejstvo treba da bude mnogo efikasnije protiv napadačevih nego protiv braniočevih snaga. A ovo zavisi od stanja tehnike u dotičnom vremenskom periodu.

Godine 1917 dolazi do promene u pogledu efikasnosti vatreng dejstva protiv braniočevih snaga pa, prema tome, i do potpune promene neprikosnovenosti odbranbenih položaja. Uvođenjem u naoružanje većeg broja oruđa teške artiljerije sa skoro neograničenom potrošnjom municije, napadač je bio u mogućnosti da pomoću artpripreme dovoljno razruši odbranbenu organizaciju i nanese ozbiljne gubitke braniocu, odnosno da na taj način obezbedi napadnim ešelonima zauzimanje protivničkih položaja. Međutim, ova nova mogućnost napada, koja je oduzela odbranbenim položajima karakter potpune neprikosnovenosti, nije još bila dovoljna da omoguću rušenje neprekidnih frontova i prelaz u pokretno ratovanje. Prvo, zbog toga što je artpriprema napada, zbog relativno malog dometa tadanje artiljerije, bila ograničena na manju dubinu i, drugo, što je za premeštanje unapred velikog broja oruđa teške artiljerije i znatnih ko-

ličina municije bilo potrebno dosta vremena. Zbog toga napadačeve pokretne snage koje su bile ubačene u otvorenu brešuu u neprijateljskoj odbrani nisu mogle odmah računati na moćnu vatrenu podršku, već tek posle dužeg vremena po izvršenom premeštanju. Zbog toga su i bile brzo zaustavljane na organizovanim položajima u pozadini i napad se postepeno gasio. Prema tome, iako neprekidni front nije više bio potpuno neprikosnoven u ranijem smislu, on je, ipak, to u celini ostao. Ukoliko je ovaj i bio negde probijen, uvek se mogao uspostaviti novi front na nekoliko desetina kilometara u pozadini.

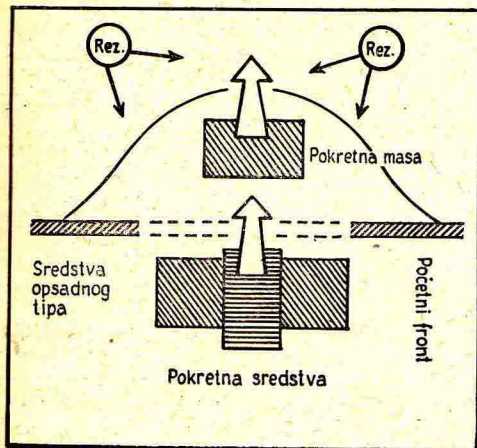
1918, u momentu završetka Prvog svet-skog rata, došlo je do ozbiljnog slamanja frontova. Ovo zbog toga što su napadne trupe, posle prodora u prve neprijateljske položaje koji im je pripremila i podržala masa artiljerije, mogle da prodiru i dalje jer su za savladivanje novog otpora u dubini raspolagale podrškom tenkova i aviona. Iako su ova nova oruđa podrške (tenkovi i avioni) bila tek u povelju, zbog čega i nisu mogla biti dovoljno efikasna, ipak se njihovo dejstvo osećalo u bici i naziralo se da je neprekidni front na putu da izgubi i poslednja svoja efikasna, odbranbena svojstva.

Predviđanja o sudbini neprekidnih frontova ostvarila su se u Drugom svet-skome ratu. 1940 godina (Zapadni front) je pokazala da je proboj i najjačih položaja uvek moguć ako napadač raspolaze dovoljnim sredstvima za to i pokretnim snagama za eksploataciju, kao i to da su tenkovi i jurišna avijacija u stanju da i sami slome otpor koji branilac pokušava da organizuje pozadi stvorenih prodora (šema 1).

Iz iznetih razmatranja pisac izvodi sledeće zaključke o uslovima postojanja neprekidnih odbranbenih frontova i o uslovima napada na ovakve frontove:

- 1) Da je neprekidni front kao sistem odbrane, bar za izvesno vreme, preživeo.
- 2) Glavni elemenat uspostavljanja neprekidnih frontova jeste oružje koje je daleko moćnije u pogledu dejstva na ljudstvo i borbeno sredstva van zaklona (u napadu), nego na ljudstvo i sredstva zaklonjena u poljskim ili stalnim objektima odbranbenog fronta.
- 3) Da bi se onemogućilo održanje neprekidnog fronta, odnosno omogućilo pokretno ratovanje potrebno je sledeće:

— pokretna i teška vatrena sredstva treba da budu u stanju da slome otpor na prvim položajima;

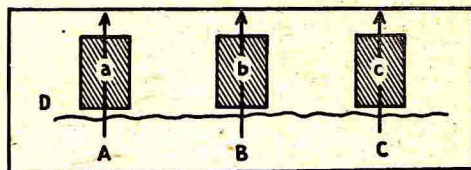
Šema 1.

— pokretna vatrena sredstva moraju biti u stanju da sama slome na brzinu organizovanu odbranu u pozadini izvršenih prodora u početnom odbranbenom frontu.

Pisac je stavio posebnu primedbu da su navedeni zaključci veoma uopšteni i da se ne bi mogli prihvatiti bez izvesnog razjašnjenja. Po njegovom mišljenju, neprekidni frontovi mogu biti vrlo efikasni samo ako su povučeni duž značajnih prirodnih prepreka. Iako snaga ofanzivnog oružja može da obezbedi slamanje i najsolidnijeg odbranbenog fronta organizovanog na manevarskom zemljištu, to ne znači da je snaga tog oružja dovoljna i za slamanje odbranbenog fronta na kome se nalaze značajne prirodne prepreke.

Pod pretpostavkom da se nalazimo u periodu u kome je primena neprekidnih frontova isključena, pošto su isti osuđeni na proboj čim se neprijatelj na to odluči i koncentriše potrebna sredstva, pisac pristupa ispitivanju mogućnosti uspostavljanja isprekidanog odbranbenog sistema koji bi bio u stanju da pomoću vatre i manevra obezbedi čvrstu i trajnu odbranu granica. U takvom sistemu (šema 2) naročito ugrožene zone bile bi posednute jakim snagama (a, b, c) koje bi zatvarale izvesne pravce (A, B, C), dok bi međuprostori ostali neposednuti ili bi bili samo slabo posednuti delovima za osmatranje. Zbog potrebe za

dubokim rasporedom koji omogućava izvođenje manevra, a u vezi sa ograničenošću raspoloživih snaga, u ovakvom sistemu treba računati sa većim međuprostorima.

Šema 2

Pri napadu na ovakav odbranbeni sistem agresor će najverovatnije pokušati da iskoristi neposednute ili slabije posednute međuprostore da bi se dočepao slobodnog prostora, što će pretstavljati i neposredan cilj njegovog strategiskog manevra čijim se postignućem skoro uvek obezbeđuje i uspeh same operacije. Ako za izvršenje prodora kroz međuprostore bude upotrebio jače snage, grupisane prema jednom ili više međuprostora, naprimer, prema međuprostoru I, može se pretpostaviti da bi se pomoću kombinacije avijacijske vatre i vatre trupa koje zatvaraju pravce A i B (trupe a i b), i to prvenstveno atomske vatre i ofanzivnih dejstava na bokove neprijateljskih snaga, ove snage mogle uništiti ili odbaciti od linije D.

Međutim, ako napadač prilikom prodora kroz međuprostore upotrebi samo slabije snage, dovoljne da odbace elemente osmatranja koji se tamo nalaze, odnosno ako se infiltrira u međuprostore u rastresitom rasporedu, teško da će se ova infiltracija, čak i masovnom vatrom, moći zaustaviti. Ma kakva da je snaga atomske vatre, ona ipak ne može stalno da pokriva znatna prostranstva kroz koje se infiltriraju neprijateljske snage u rastresitom rasporedu. Iako je atomska vatra veoma moćna, iako u odnosu na klasična oruđa može trenutno obasuti veoma velika prostranstva, ona nema onu trajnost — neprekidnost dejstva kojom se odlikuju klasična vatrena oruđa. Ako, naprimer, širina međuprostora I iznosi 30 km i ako trupe koje su se noću infiltrirale u ovaj međuprostor napreduju brzinom od 4 km na čas, onda je za njihovo zaustavljanje pomoću atomske vatre potrebno svakog časa ispaliti najmanje po sedam atomskih bombi od 20 kilotona.

Osim toga, napadač, koji će verovatno raspolagati nadmoćnijim snagama, neće se ograničiti samo na infiltraciju snaga kroz međuprostore (napr. međuprostor I), već će verovatno u isto vreme izvršiti napad i na pravcima A i B. Ovakvo kombinovana napadna dejstva napadač će vremenski uskladiti sa atomskom vatrom koju će usmeriti na važne tačke braniočevih snaga a i b, čije će koncentracije predstavljati veoma osetljive ciljeve za atomsko dejstvo. Pored toga, napadačeve snage na atomskom bojnopolju koje budu dejstvovale prema međuprostorima (napr. prema međuprostoru I) moći će lakše napredovati, bez opasnosti da budu uništene, nego braniočeve snage koje budu preduzimale protivnapade od a i b, koje će od samog početka protivnapada — protivudara morati neminovno zauzeti grupisan poradak, jako osetljiv na atomsko dejstvo. Pošto se dočepa slobodnog prostora, pomoću infiltriranih snaga koje će opraviti komunikacije i izvršiti potrebne obezbeđenje, napadač će moći da u već postojeći i sada dobro stvorenu brešu ubaci svoje snage za eksploataciju koje ništa ne može zaustaviti sem intervencije jakih rezervi — ukoliko budu postojale.

Na osnovu iznetih razmatranja pisac zaključuje da izgleda da se ni sistem isprekidanog odbranbenog fronta ne bi mogao uspešno odupreti neprijateljskoj agresiji. Zbog toga, po njegovom mišljenju, u pogledu načina suzbijanja neprijateljske agresije i odbrane nacionalne teritorije postoji dilema u sledećem:

— Ako bi, u uslovima ostvarene ravnoteže između ofanzivnog i defanzivnog oružja, organizacije zemljišta i prepreka, statička odbrana bila moguća, onda izgleda da bi *neprekidni front*, koji isključuje naročito opasnu infiltraciju neprijatelja, bio bolji.

— Ako, pak, statička odbrana ne bi bila moguća, onda najbolji način da se nacionalna teritorija zaštititi od neprijatelja jeste da se ovaj uništi pre nego što otpočne invaziju. Pribegavanje manevru usporavanja (zadržavajućoj odbrani) ne bi, verovatno, obezbedilo potrebno vreme za uspostavljanje ravnoteže u snagama pre nego što bi osvajanje zemlje od strane agresora bilo dovršeno.

Prema tome, suština problema, koji se zbog postojanja specijalnih oružja (atomskog i dr.) postavlja danas pred stratege

i strategiju, sastoji se u tome da se ustanovi da li specijalna oružja mogu obezbediti uspostavljanje neprekidnih odbranbenih frontova, možda veoma različitih od onih iz doba 1915—18 ali, ipak, čvrstih i trajnih. Od rešenja ovog teškog problema zavisi da li će se prilikom zaštite jedne zemlje pribeci neprekidnom odbranbenom sistemu ili će se ova zaštita tražiti u početnoj odsudnoj bici.

Ne dajući svoje konačno mišljenje po ovom pitanju, pisac zaključuje da između ova dva ekstremna rešenja izgleda ne postoji nikakvo srednje.

*

U vezi sa ovom temom i iznetim mišljenjem pukovnika Ajrea, pojavio se u jednom od sledećih brojeva istog časopisa i članak pukovnika Šampoa.²⁾ Ovaj podvrgava analizi realnost postavki pukovnika Ajrea o uništenju neprijatelja pre nego što otpočne agresiju i o mogućnosti primene neprekidnih odbranbenih frontova.

Što se tiče momentanog prelaska u napad u cilju brzog uništenja neprijatelja u odsudnoj bici, pisac ovog drugog članka se pita da li bi to bilo moguće s obzirom na činjenicu da je nadmoćnost u snagama i sredstvima u početku agresije obično na strani agresora i da je za izvršenje mobilizacije i koncentracije snaga, kao i za prelazak na ratnu proizvodnju, potrebno izvesno duže vreme. Jedini način da se neprijatelj odmah u početku uništi i agresija suzbije jeste atomski (hidrogenski) napad koji, međutim, može da dođe i sa agresorove strane.

Što se tiče neprekidnih frontova, pisac ističe mišljenje, potkrepljeno primerima iz Drugog svetskog rata sa Istočnog fronta, da su neprekidni frontovi i mogući i potrebni. Progres u razvoju naoružanja omogućava ekonomičniju realizaciju ovih frontova. Dok su, naprimer, odbranbeni frontovi divizija iz 1918 prosečno iznosili oko 10 km, nemačke divizije iz 1942 su bez teškoća držale odbranbene frontove širine 30 km. Reč je o takvom odbranbenom frontu koji je sposoban da zaustavi neprijateljske izviđačke delove i lokalne napade, da otkrije neprijateljske namere

²⁾ Revertions-nous les fronts continus? par le colonel Champeaux, *Revue militaire d'information*, septembar 1954.

u cilju preduzimanja napada većeg stila i da obezbedi potrebno vreme za privlačenje pojačanja. Odbranbeni manevar sastojao se u slabljenju izvesnih delova odbranbenog fronta da bi se pojačali drugi delovi koji su u datom momentu dobijali veću važnost. Ovakav je manevar zahtevao mnogo veštine, ali su se njime mogli postići i veliki rezultati. Organizujući odbranu na ovaj način, nemački general Rendulić uspeo je da se sa korpusom razvijenim na odbranbenom frontu od 120 km, istočno od Orela, odupre napadu više ruskih armija. Do slamanja nemačkih odbranbenih frontova došlo je tek onda kada Nemci više nisu bili u stanju da ih popune minimalnom gustinom snaga. Ne treba se zanositi, nastavlja pisac, isprekidanim frontom koji dovodi do rasipanja snaga zbog većeg broja »otpornih tačaka«, »centara otpora«, »oslonaca za izvođenje manevra« i drugih rasporeda zatvorenog tipa. Kao negativno poučanje primer za ovo može poslužiti neuspeh odbrane francuskih isturenih položaja u Vogezima 1940, koji su bili organizovani po sistemu odvojenih centara otpora. U prošlom ratu Nemci su, kadgod su nameravali da ozbiljno brane jedan položaj, na prvom mestu organizovali neprekidni vatreni sistem i posedali sve tačke koje je bilo potrebno držati.

Pisac dalje ističe da su neprekidni frontovi ne samo mogući već i nužni. U toku prošlog rata dolazilo je do spontanog obrazovanja neprekidnog odbranbenog sistema, pošto su neposednuti međuprostori izazivali osećanje stalne nesigurnosti kod odvojenih delova. Zbog toga, kadgod je trebalo čvršće se suprotstaviti neprijatelju, sami borci su instinktivno osećali potrebu da što je moguće brže popune međuprostore koji su ih delili od su-

se. Na taj su način, naprimer, pri prelasku u odbranu u toku izvođenja manevra u odstupanju, otporne tačke koje su zatvarale asfaltirane puteve brzo dopunjavane tačkama koje su zatvarale obične puteve, a zatim se odbranbeni front dalje upotpunjavao posedanjem visova i šuma. Tako je branilac bio u mogućnosti da postepeno zaustavi prvo neprijateljske motorizovane izviđačke delove, potom oklopljene prethodnice i najzad infiltracije i lokalne napade pešadiskih delova.

Na kraju pisac ističe da će razvoj nuklearnog oružja verovatno omogućiti držanje sa ekonomičnijim snagama još čvršćih neprekidnih odbranbenih frontova.

*

Prvi članak je interesantan i originalan u pogledu koncepcije, mogućnosti i efikasnosti odbrane u uslovima postojanja novog — nuklearnog oružja. Razmatranja su jednostrano zasnovana samo na vatre-nim mogućnostima, čiji je značaj neosporan, ali pritom nisu uzeti u obzir i drugi elementi, na prvom mestu zemljište koje i u savremenim uslovima može znatno ojačati odbranu, naročito ako se ona naslanja na jake prirodne prepreke (planinske mase i velike rečne tokove). Problematična je mogućnost momentanog prelaska u napad i uništenja neprijatelja odmah u početku agresije koju bi on izvršio.

U pogledu drugog članka slažemo se s tim da sve veći razvoj i usavršavanje naoružanja omogućuje držanje i odbranu frontova i sa ekonomičnijim snagama i da neprekidnost fronta ne treba shvatiti samo na bazi rasporeda žive sile već i vatre-nog sistema zaprečavanja.

Š. H.

Potpukovnik Irving Heymont: OPERACIJA OKO IZBOČINE NA RECI KUMSONG¹⁾

Pod gornjim naslovom pisac članka²⁾ je izneo interesantnu operaciju koja se odigrala poslednjih dana Korejskog rata. Naročito je interesantan prvi deo opera-

cije u kome pisac izlaže izvlačenje iz borbe i povlačenje Južnokorejaca u toku dana pod teškim okolnostima, jer su komandovanje i veza sa jedinicama potpuno

¹⁾ The Kumsong Salient Battle, by Lt. Col. Irving Heymont, *Military Review*, avgust 1954.

²⁾ U vreme izvođenja ove operacije pisac članka se nalazio u Štabu 2 južnokorejskog korpusa kao američki savetnik načelnika štaba.

Međutim, 14 jula u podne, u momentu izdavanja zapovesti za povlačenje, jedinice 2 korpusa, pod pritiskom neprijatelja, već su se nalazile u povlačenju, što nije bilo poznato komandantu armije i korpusa. Tako, kada je do divizija stigla zapovest za povlačenje, veći deo jedinica 3, 6 i 8 divizije već se bio povukao znatno južnije od određenih položaja za posjedanje.

Nepoznavanje stvarne situacije kod jedinica od strane štaba korpusa, kao i težnja da se čitavim povlačenjem centralizovano rukovodi od strane višeg štaba onda kada se već jedinice nalaze u pritudnom povlačenju, dovelo je do još veće pometnje.

Zapovešću štaba korpusa bilo je predviđeno da se nijedan artiljerijski divizion ne sme povući bez prethodnog odobrenja korpusa. Međutim, pešadija se već nalazila u pozadini kad je artiljerija primala odobrenje za svoje premeštanje.

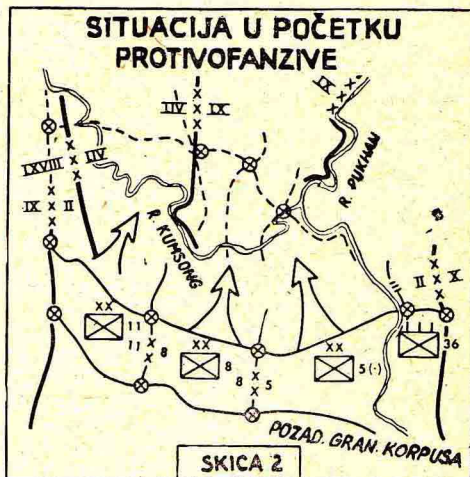
Zbog toga je kasno po podne, 14 jula, nastala gužva na glavnom putu levog sektora korpusne zone. Kilometrima duž puta bila su nagomilana vozila. Teško prolazno zemljište sa strane i zagušeni saobraćaj na glavnom putu doprineli su tome da se promet odvijao vrlo sporo. Kontrola saobraćaja od strane organa štaba divizije i voine policije bila je slaba ili nikakva. Na jednom relativno kratkom delu puta sustigla su se u isto vreme 62 artiljeriska oruđa, jer su izvesni artiljerijski divizion, da ne bi pali neprijatelju u ruke, bili prinuđeni da izvrše premeštanje vatrene položaja bez prethodnog odobrenja korpusa. U ovoj, skoro bezglavoj jurnjavi, dragoceni delovi opreme bili su ostavljeni ili bacani, naročito vozila sa radiostanicama. Metež i glasine koje su se širile doveli su, po podne 14 i rano izjutra 15 jula, skoro do panike. Trupe su hrlile na jug bacajući u bekstvu oružje i opremu. Možno se videti znatan broj mladih oficira kako odbacuje sa uniforme znake čina. Metež je rastao sa pogoršanjem saobraćaja. 14 jula po podne jedan izviđač iz helikoptera je izvestio da je osmotrio mase ljudi nagomilane po putevima. Severno od zadnje nagomilane mase bio je prazan prostor sa napuštenom opremom. Nije bilo nikakvog vidljivog znaka o neprijateljskom pokretu južno od r. Kumsong. Kasnije, 18 jula, na osnovu zaplenjene zapovesti za napad jednog neprijateljskog puka, otkriveno je da je neprijatelj imao za cilj samo izbijanje na

uzvišenja neposredno uz obalu r. Kumsong.

Da bi sredio stanje kod povučениh divizija prve linije, korpusu je stavljena na raspoloženje 11-ta divizija. Ona je ubačena namesto 6 i 3 koje su bile u najtežem stanju, a posle izvršenog pregrupisanja ove su divizije povučene u pozadinu radi reorganizacije i popune. U prvom ešelonu korpusa bile su sada 11, 8 i 5 divizija koje su vršile pripreme za prelaz u ofanzivu radi povraćaja napuštenog terena.

Međutim, izvesni su pukovi još uvek bili pod utiskom meteža koji se dogodio u toku povlačenja. Tako su delovi 5 divizije (sem puka na desnom krilu), pod neznatnim pritiskom neprijatelja, izvršili još jedno povlačenje u pozadinu bez znanja korpusa. Zbog toga je bio smenjen komandant 5 divizije.

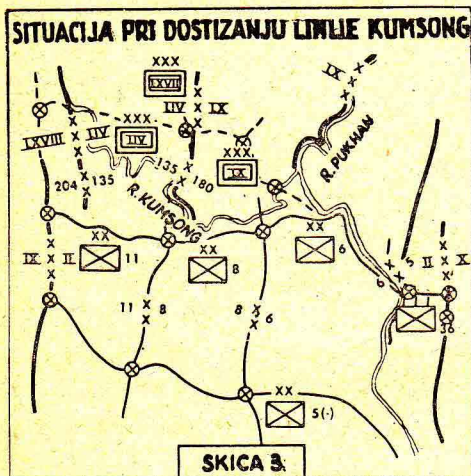
2 korpus je 16 jula prešao u protivofanzivu, nastupajući vrlo sporo iako nije nailazio na jači neprijateljski otpor (vidi skicu br. 2). Tek posle energičnog nastupanja u toku 17 i 18 jula dostignuta je linija na južnoj obali r. Kumsong, kojom je korpus tek 19 jula potpuno ovladao (vidi skicu br. 3). To je upravo ona linija na koju je 2 korpus trebao da se povuče u naredenom povlačenju.

Da bi se povećala izdržljivost korpusa od mogućih protivnapada, između 11 i 8 divizije ubačena je nova, 7 divizija, a 5-tu je smenila 6 divizija. Ovim pregrupisanjem snaga 2 korpus je u prvoj liniji

imao 11, 7, 8 i 6 diviziju (sa zapada na istok).

Dalji naponi u toku 22 i 23 jula oko potpunog ovladavanja zemljištem nad r. Kumsong ostali su bezuspešni i pored krvavih borbi ojačanih pešadiskih bataljo-

na. Prema armiskom naređenju, a pošto je bilo u izgledu primirje (koje je i potpisano 27 jula), obustavljena su posle 25 jula sva ofanzivna dejstva.

U daljem svom izlaganju pisac iznosi da je operacija oko izbočine na r. Kumsong stajala 2 korpus na hiljade ljudskih žrtava i ogromnih količina materijala. Međutim, njegov zaključak, da neprijateljski gubici nisu ustanovljeni ali da, prema ustaljenom iskustvu, iznose preko 25.000 ljudi, suviše je proizvoljan i preteran, tim pre što navodi da je zarobljeno svega 210 neprijateljskih vojnika.

Pisac dalje pokušava da objasni uzroke povlačenja 2 korpusa znatno južnije od linije koju mu je odredila Osmar armija. Navodno, u momentu izdavanja zapovesti nije se poznavala stvarna situacija i verovalo se da su divizije još uvek severnije od određene linije iako su je one već bile prešle. Njegov navod da su divizije imale stalnu vezu sa korpusom, a da nisu imale veze sa potčinjenim pukovima, prilično je nelogičan. Prvo, zato što korpus nije bio u stvarnoj situaciji kod izdavanja naredenja i drugo, što komandanti divizija sa svojim štabovima baš ništa nisu učinili da srede stanje na putevima i organizuju pravilno povlačenje. Pisac, istina, napominje da bi upotreba

štabnih oficira na ključnim tačkama puteva pomogla u regulisanju saobraćaja na mestima zakrčavanja, ali ne navodi zbog čega se nije izrazio uticaj komandanata divizija i njihovih štabova u ovako teškoj situaciji. Tačna je samo njegova konstatacija da su komandanti i štabovi jednostavno zanemarili nadzor i kontrolu nad povlačenjem. Zatim, slaba organizacija obaveštavanja i sadejstva kod jedinica 2 korpusa doprinela je da dođe skoro do panike i rasula. Kad su oficiri za vezu bili slati iz divizija u štab korpusa i kod suseda, oni nisu bili snabdeveni transportnim sredstvima i posebnim sredstvima veze, te su se morali osloniti na postojeće korpusne linije za prenos informacija. Da su oficiri za vezu imali svoje sopstvene radiostanice ili transportna sredstva, otklonili bi, po mišljenju pisca, mnoge izmišljotine i neistine koje su se munjevitom brzinom širile i doprinosile stvaranju panike i meteža. Za vreme povlačenja komandanti divizija su znali, malo ili nimalo, o aktivnosti na svojim bokovima. Obmana i površnost u obaveštavanju, a ponekad i neurednost i često neproveravanje izveštaja i prenetih obaveštenja, prouzrokovali su mnoge nezgode.

Upotreba helikoptera od strane štabnih oficira korpusa radi provere položaja trupa i njihovi izveštaji bili su od velike pomoći. Ali, usled veoma malog broja helikoptera, ovo sredstvo za obezbeđenje tačnih i blagovremenih izveštaja nije se moglo u potpunosti iskoristiti.

Centralizovana kontrola premeštanja vatrene položaja artiljerije iz štaba korpusa bila je skoro nemoguća. Vezom preko linije za komandovanje od artiljerijskih diviziona do organa štaba korpusa, koja je bila duga i prekidana, nemoguće je bilo regulisati plansko premeštanje artiljerije. Ako se htelo donekle, sprovesti plansko premeštanje artiljerije u povlačenju, onda je to trebalo organizovati u nižem štabu. U ovako izuzetnoj situaciji, ukoliko artiljerija za podršku nije bila pod komandom komandanata divizija, nju je trebalo prepotčiniti radi boljeg izvršenja njenih zadataka i blagovremenog povlačenja. Međutim, pisac ovde ne navodi zbog čega ovo nije učinjeno i dobija se utisak da štab korpusa nije imao poverenja u komande i štabove divizija koji su, kao što se vidi, izgubili svaki uticaj na organizovanje pravilnog povlačenja. On se zadovoljava time što konstatuje da je postojala nemarnost u premeštanju artilje-

rije i da je njeno premeštanje trebalo da bude blagovremeno i sa ešelonima pešadije, kao i da je ova nemarnost mogla biti katastrofalna da je neprijatelj vršio jači pritisak južno od r. Kumsong i da je upotrebio svoje mogućnosti u vazduhu.

Ukratko, 2 korpus u povlačenju južno od r. Kumsong nije bio pod pritiskom neprijatelja. Povlačenje preko određene linije izvršeno je usled toga što su komandanti divizija izgubili kontrolu nad svojim jedinicama i što su veze sa ovima bile prekinute. Ove okolnosti mogle su zaista dovesti do poraza da je neprijatelj bolje iskoristio situaciju.

Iz operacije oko izbočine na r. Kumsong, pisac izvlači sledeće pouke:

— Komandanti i štabovi moraju se postavljati na ključnim tačkama puteva da bi rukovodili povlačenjem.

— U povlačenju je bitno tačno, uredno i uzajamno obaveštavanje. Pri ovome treba koristiti i linije za komandovanje za vezu između štabova.

— Nikakva se korist ne može očekivati od odaslatih oficira za vezu ako ovi nisu snabdeveni posebnim transportnim sredstvima, kao i posebnim sredstvima za vezu.

— Premeštanje artiljerije za vreme povlačenja treba da bude blagovremeno i paralelno sa ešelonima pešadije. Kontrola ovakvih pokreta ne može biti uspešna ako je centralizovana u višim štabovima.

— Kod bilo kakve evakuacije mora se dati prednost sredstvima za vezu.

— Helikopteri su dragocena pomoć štabu i komandantima u proveru položaja jedinica i obezbeđenja tačnih obaveštenja.

— Kontrola saobraćaja je od najveće važnosti, te organizacija zaštitno-kontrolne službe u situaciji povlačenja treba da je na najvišem stupnju.

— Celokupan sastav jedinica mora biti budan i spreman da trenutno suzbije razne glasine i sumnjive vesti.

— Nijedna odluka niti zapovest ne mogu biti pravilno postavljeni ako nisu

bazirani na tačnim, urednim i brižljivo sređenim podacima.

*

Iako su piščevi zaključci i pouke u osnovi pravilne, smatramo da nisu dovoljno podvučene uloge komandanata divizija i njihovih štabova, kao ni komandanta korpusa i njegovog štaba u ovako složenoj i teškoj operaciji. Potpuna odsutnost snalažljivosti, inicijative i odlučnosti kod komandanata divizija (naročito kod 3, 6 i 5), i to na kraju rata, ne može se tumačiti ničim drugim nego njihovom nesposobnošću, odnosno da su i oni sami potpali pod uticaj nereda i panike. Sem toga, iz piščevog se izlaganja ne vidi šta su komandant korpusa i njegov štab preduzeli da bi stanje neurednog povlačenja popravili, niti pisac izvlači pouku šta bi u ovakvim slučajevima oni morali preduzeti. Naročito se ne vidi da li su preduzete, i kakve, mere za zaštitu i obezbeđenje povlačenja (određivanje zaštitnih delova) što je neophodno za uspešno sprovođenje ovakve operacije.

Najzad, analizirajući piščevo izlaganje može se doći i do očiglednih zaključaka koje pisac ne iznosi. Izgleda da u navedenoj operaciji nije samo u pitanju slaba organizacija i njeno sprovođenje (loše komandovanje, slab rad obaveštajnih organa i organa i sredstava veze), što je svakako doprinelo neuspehu. Činjenica je, međutim, da su se jedinice 2 korpusa jednostavno srozale sa odbranbenih položaja pod jačim pritiskom neprijatelja i u paničnom bekstvu, negonjene od strane protivnika, napustile znatan deo teritorije za čiji je povraćaj bilo potrebno čitava tri dana, i to ne nailazeći na neprijatelja. Dakle, neuspeh u ovoj operaciji ne leži samo u slabom radu pojedinih organa komandovanja i veze, već ga treba tražiti i u kvalitetu same trupe, odnosno vojnika — borca. Iz prednjeg izlaganja neosporno proizilazi i to da je borbena vrednost i sposobnost južnokorejskih trupa bila veoma slaba, što se očigledno vidi kod svih jedinica 2 korpusa.

D. M.

ИЗ РАТНЕ ПРОШЛОСТИ НАШИХ НАРОДА

у току фебруара излази из штампе девета књига

НИКО ЈОВИЋЕВИЋ

генерал-мајор

ОД ПЕТЕ ОБАНЗИВЕ ДО СЛОБОДЕ

Формат 14 × 20; повез — полуплатно; страница 737 са 70 скица
у једној и у 3 боје и 39 документарних фотографија снимљених
у данима борбе; ћирилица; цена 750 дин.

Књига садржи дејства јединица 2 ударног корпуса на територији Црне Горе, Јужног Приморја и дела Санџака у времену август 1943 — крај 1944 године. Захваћена су, колико је било потребно ради целине, и дејства 37 санџачке и 29 херцеговачке дивизије, као и Оперативне групе дивизија одређене за продор у Србију. Ту су уткане и акције свих партизанских одреда на тој територији. Ова дејства, с обзиром на циљ који је постављен од стране Врховног команданта, територију коју су захватила и време извођења, чине једну изразиту операциску целину коју је аутор успео да сачува кроз цело дело, и поред тога што обрађује и дејства батаљона, па чак и чета кад је то било нужно ради потпуног расветљавања појединих догађаја.

Цео овај период од године и по дана веома је динамичан. Кроз маршманевар и успутне борбе јединица одређених за Црну Гору и Санџак из рејона: долина р. Криваје — Озрен — Завидовићи — Маглај, а затим преко оперативног развоја корпуса на линији Фоча — Горажде, писац нас води кроз непрекидне борбе (нападне и одбранбене, територијалне и фронталне, у окружењу и за окружење, и око река — „Лимски мостобран“) и маршеве, дању и ноћу, по сваком времену и земљишту (претежно планинском и тешко проходном). Ту имамо низ оригиналних тактичких решења, самоиницијативе, одлучности, лукавства и других ретко где објављених тако поучних примера.

Све одлуке и све догађаје аутор је пропратио критичким освртима и извукао низ искустава. Нека уопштена искуства аутор је изложио и у посебном делу књиге.

Дело је рађено на основу архивске грађе, сећања аутора и консултовања великог броја учесника, а писано јасним и веома живим стилем. Оно претставља драгоцен и богат допринос проучавању Народноослободилачког рата, а нашем ће официру пружити „велике користи за његово усавршавање у тешкој улози командира и команданта“.